
Mihail Bulgakov
Bir Köy Doktorundan
Öyküler

Mihail Bulgakov
Bir Köy Doktorundan Öyküler



Notos Kitap 044
Özel Dizi 003
©Notos Kitap Yayınevi, 2011

Mihail Bulgakov, *A Country Doctor's Notebook*
adlı kitaptan.

Birinci Basım
Şubat 2011

ISBN 978-605-5904-33-3

Sertifika 16343

Kapak Tasarımı
Emre Altınok

Notos Kitap Yayınevi
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu 34427 İstanbul
0212 243 49 07
notoskitap.blogspot.com

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi, Haramidere İstanbul
0212 412 17 77

Mihail Bulgakov
Bir Köy Doktorundan Öyküler

Türkçesi
Haluk Erdemol

NOTOS KİTAP

İçindekiler

9 İşlemeli Havlu
34 Çelik Nefes Borusu
52 Katil

77 Bulgakov: Bir Köy Doktorunun Portresi



İşlemeli Havlu

Kır yollarında at arabasıyla yolculuk yapmadıysanız bundan söz etmek benim için yararsız, nasıl olsa anlamazsınız; ama yaptıysanız bunu size anımsatmasam daha iyi olur.

Uzun lafın kısası, sürücüm ve ben, Graçyovka kasabası ile Muryovo Hastanesi arasındaki elli kilometrelik yolu neredeyse yirmi dört saatte almıştık. Yolculuğun yirmi dört saate bu denli yakın sürmesi anlaşılmaz ve gizemli gelmişti bana. 16 Eylül 1916 günü öğleden sonra saat ikide şirin Graçyovka'nın varoşlarındaki son bakkal dükkânının önünden geçmiştik. Aynı unutulmaz yılın 17 Eylülü'nde, öğleden sonra ikiyi beş geçe Muryovo Hastanesi'nin avlusunda eylül yağmurlarıyla yassılmış, ezik ve solgun çimenlerin üstünde dikiliyordum. Bacaklarım soğuktan

kemikleşmişti; bu duygu öyle içime işlemişti ki orada öyle şaşkın dikilirken belleğimde ders kitaplarının sayfalarını çevirerek anımsamaya çalışıyordum: Acaba gerçekten kasların kemikleşmesi diye bir şikâyet var mıydı tıpta? Yoksa bu, geçen gece Grabilovka köyünde uyurken düşümde gördüğüm bir hastalık mıydı? Neydi Latince adı? Gövdemdeki her bir kas dayanılmaz ağrıyordu, diş ağrısı gibi. Topuklarıma ilişkin söyleyecek bir şey bulamıyordum; botlarımın içinde ağaç kütükleri gibi hareketsiz duruyorlardı. Bir korkaklık krizi içinde ağzımdan bir ilenç fısıltısı çıktığını itiraf etmeliyim: Tıp mesleğine de, beş yıl önce rektörlüğe verdiğim başvuru formuna da... Süzgeçten dökülür gibi ince bir yağmur iniyordu üstüme. Paltom sünger gibi şişmişti. Sağ elimle boş yere bavulumu tutmaya çalıştım, ama sonunda ıslak çimenlere tükürdüm nefretle. Parmaklarım hiçbir şeyi kavrayacak durumda değildi. O zaman, şık tıp kitaplarındaki pek çok bilgiyle doldurulmuş belleğimle hastalığın adını hemen anımsayıverdim: 'Felç,' dedim kendi kendime, Tanrı bilir neden.

Katılaşmış dudaklarımı zorla oynatarak küs-

kün bir bakışla, "Senin yollara alışmak zor," dedim sürücüye, yolların durumu onun kusuruymuş gibi.

O da gür bıyıklarının altındaki katı dudaklarıyla, "Doktor yoldaş," dedi, "on beş yıldır araba sürüyorum, ama ben de alışamadım bu yollara."

Titredim ve berbat duygular içinde çevreme bakındım, önce sıvaları dökülmüş iki katlı hastane binasına, sonra yardımcım olacak kişinin evini oluşturan çıplak tomruklu duvarlara ve sonunda gelecekteki kendi evime: Düzgün, mezar taşları gibi boş ve gizemli pencereleri olan iki katlı eve. Derin bir iç çektim. Birden Latince sözcükler yerine uzaklardan bir anı canlandı belleğimde: Sarsıntıdan uyuşmuş kafamın içinde mavi çoraplı, kösnücül bir tenorun söylediği hoş bir ezgi: "Selam sana; el değmemiş ve saf kal..." Elveda altın yaldızlı, kırmızı perdeli Bolşoy Tiyatrosu, elveda! Seni bir daha ne zaman göreceğim kim bilir. Elveda Moskova ve vitrinler!

Esnekliğini yitirmiş ellerimle bavulumun kayışlarını çekiştirirken öfkeli bir umutsuzlukla, 'Bundan sonra deri palto giyeceğim,' dedim kendi kendime. 'Gerçi ekim ortası olacak, o zaman

ben de iki deri palto giymek zorunda kalacağım. Graçyovka'ya bir ay hiç uğramam artık.' Düşünüyordum: Yolculuk sırasında gece konaklamak zorunda kalmıştım. Henüz yirmi beş kilometre yol almıştık ki ortalık mezar gibi karanlık olmuştu, geceydi, Grabilovka'da durmak zorunda kalmıştık; bir okul öğretmeni bizi misafir etmişti. Bu sabah saat yedide yola çıkmıştık, işte şimdi buradaydık. Tanrım, yaya gelseydik daha iyiydi. Arabanın bir tekerleği hendeğe saplanmış, öteki havaya kalkmış ve eşya sandığım pat diye ayaklanma düşmüştü. Yolda sağa sola, öne, bazen arkaya sarsılarak giderken sürekli, ince ince yağmur yağıyordu. Kemiklerim buz kesmişti. Kim inanırdı böyle kurşuni, berbat bir eylül günü kış ortasındaymış gibi insanın buz keseceğine? İşte, olasıydı bu. Ve kendimi yavaş yavaş ölüyormuş gibi hissederken aynı tekdüzelikten başka bakacak hiçbir şey yoktu etrafta. Sağda çıplak, dalga dalga uzanan tarlalar, solda bodur ağaçlıklar ve yanlarında beş altı tane kül rengi, harap kulübe. İçlerinde hiçbir canlı yok gibi. Ortalıkta hiç ses yok.

Sonunda bavul inadı bırakıp yerinden kımıldadı. Sürücü yüzüstü yatıp üstüme doğru itti

onu. Kayışlarından tutmaya çalıştım, ama elim sözümü dinlemedi. Kitaplar ve her türlü ıvır zıvırla dolu koca canavar ayaklarıma çarparak yere iniverdi.

Sürücü korkuyla söylendi, ama ben yakınmadım. Ayaklarım iki odun gibi hissizdi.

"Kimse yok mu?" diye bağırdı sürücü. Bir horozun kanatlarını çırpması gibi kollarını sallıyordu. "Heey, doktoru getirdim."

Birden, yardımcımın evi olacak binanın karanlık pencerelerinde yüzler belirdi. Bir kapı gürültüyle açıldı ve eski püskü giysili bir adam bana doğru seğirtti. Hızlı adımlarla iki adım önüme kadar gelip durdu ve saygıyla şapkasını çıkardı. Utangaç bir tavırla, "İyi günler, doktor yoldaş," dedi boğuk sesiyle.

"Kimsin sen?" diye sordum.

"Adım Yegoriç," diye tanıttı kendini. "Buranın bekçisiyim. Sizi bekliyorduk."

Hemen bavuluma yapıştı, omzuna atarak içeri taşıdı onu. Sendeleyerek adamı izledim, bir yandan da elimi pantolon cebime sokmaya çalışıyordum.

İnsanın temel gereksinimleri birkaç taneyi

geçmez. Birincisi ateştir. Moskova'dayken, uzak bir bölgedeki Muryovo'ya gideceğimi öğrendiğimde ağırbaşlı bir tavır takınmak için kendi kendime söz vermiştim. Genç görünüşüm o günlerde yaşamı zehir ediyordu bana. Kendimi hep, 'Doktor falan,' diye tanıtıyordum. İnsanlar da kaçınılmaz olarak kaşlarını kaldırıp, "Ya, öyle mi?" diyordu, "hâlâ öğrenci olduğunuzu sanıyordum." Asık suratla, "Hayır, doktor oldum," diye yanıtlıyor, bir yandan da gözlük kullanmaya başlamam gerektiğini düşünüyordum. Ama anlamsızdı bu, çünkü herhangi bir göz kusurum yoktu. Deneyimin perdesi henüz inmemişti gözlerime. Sonuçta bu değişmez ve hoşgörü içerikli gülümsemelere karşı gözlük takarak savunma yapamadığımdan saygı uyandırmak için özel bir yöntem geliştirmeye çalıştım. Yavaş ve ciddi konuşmaya, içimden gelen hareketleri olabildiğince bastırmaya ve üniversiteden yeni çıkmış yirmi dört yaşındaki gençler gibi koşmaya değil, yürümeye çalıştım. Şimdi dönüp baktığımda bu girişimin amacına ulaşmadığını anlıyorum.

Evet, 'ateş' diyordum. Sözünü ettiğim, yazıya dökülmemiş, kendime özgü o yasaya ters düş-

müş durumdaydım. Ateşin önünde, ayakkabılarımı çıkarmış, iki büklüm oturuyordum. Çalışma odasında değil, mutfaktaydım. Ateşe tapanlar gibi sobada harıl harıl yanan huş ağacı odunlarına tutkuyla sarılacaktım neredeyse. Solumda ters çevrilmiş bir ekmek teknesi ve üstünde postallarım, onun yanında da kanlı boynuyla yatan, tüyleri yolunmuş bir horoz vardı. Renkli tüyleri bir yığın halinde duruyordu yanında. Hâlâ soğuktan kaskatıydım, ama yine de yaşadığımı gösteren birtakım hareketler yapmıştım. Yegoriç'in karısı, sivri burunlu Aksinya'yı aşçım olarak görevlendirmiştim. Bunun sonucunda Aksinya hemen horoz kesmişti yemek için. Sırayla herkesle tanıştırdı beni. Yardımcım olan sağlık memurunun adı Demyan Lukiç'ti. İki ebe vardı: Pelageya Ivanovna ve Anna Nikolayevna. Hastaneyi de gezdirdiler bana. Hastanenin cömertçe donatılmış olduğu konusunda hiçbir kuşkum kalmadı. Aynı kesinlikle, kuşkusuz içimden, kabul etmek zorundaydım ki gördüğüm onca pırıl pırıl cerrahi aletten çoğunun ne işe yaradığı hakkında hiçbir fikrim yoktu. Ellerimle tutmak bir yana görmüşlüğüm bile yoktu onları.

"Bak hele," diye mırıldandım, "ne de güzel

alet takımları varmış burada."

Demyan Lukiç güler yüzle atıldı: "Doktor bey, bunların hepsini sizden önce burada görev yapan Doktor Leopoldoviç getirtmişti. Sabahtan akşama dek ameliyat yapardı o."

O anda soğuk bir ter bastı beni. Parlak dolaplara baktım asık bir suratla.

Sonra da boş koğuşları dolaştık. Kırk hasta rahatça yatabilirdi burada. Sevindim buna.

"Doktor Leopoldoviç bazen elli hasta alırdı," dedi Lukiç.

Taç gibi gri saçları olan Ebe Anna başka bir konuya geçti:

"Doktor, çok genç görünüyorsunuz, şaşırtıcı bir şey bu. Öğrenciye benziyorsunuz."

'Gene mi bu konu?' dedim kendi kendime. 'Sanki kasten yapıyorlar bunu.'

Dişlerimin arasından mırıldandım: "Öyle mi? Yok canım, evet, biraz genç gösteriyorum galiba."

Sonra aşağıya, eczaneye indik. Akla gelebilecek her türlü ilacın bulunduğunu anlamak için bir kez bakmak yetiyordu. İki loş odayı bitki kokuları sarmıştı, raflar çeşit çeşit ilaçla doluydu. Yabancı markalı ilaçlar da vardı aralarında. Adla-

rını hiç duymadığımı eklemek zorundayım.

"Bunları Doktor Leopoldoviç sipariş etmişti," dedi Ebe Anna gururla.

'Bu Leopoldoviç'in bir dâhiden geri kalır yanı yok,' diye düşündüm. Küçük ve sakin Muryovo köyünü arkasında bırakan gizemli Leopoldoviç'e saygı duymaya başlamıştım.

Ateşe gereksiniminden başka, insanın içinde bulunduğu durumda ne yapacağını bilmeye de gereksinimi vardır. Horoz etinden yapılmış yemeğimi çoktan yemiştim. Yegoriç yatağımı hazırlamıştı. Çalışma odamda oturmuş, efsane adam Leopoldoviç'in üçüncü başarısına bakıyordum: Kitaplarla dolu bir raf. Çerrahi üstüne otuz cilt kadar Rusça ve Almanca kitap saydım. Bir dizi de tedavi kitabı vardı. Ya güzel, deri ciltli anatomi atlaslarına ne demeliydi.

Akşam olurken içinde bulunduğum durumu ve beni nelerin beklediğini anlamaya başladım.

İnatla ve mutsuz bir halde, 'Hata bende değil,' diye tekrarladım kendi kendime. 'Üstün dereceyle mezun oldum. Buraya gönderilmeden önce, yeni mezun bir doktor olarak mesleğe yardımcı pratisyen düzeyinde başlamak istediği-

mi onlara söyleyen ben değil miydim? Ama hayır, yalnızca gülümsemişler ve, İşin içine girince ne yapman gerektiğini bilirsin, demişlerdi. İşte, şimdi ne yapmam gerektiğini bilmek zorundaydım. Peki, ya bir fıtık vakası gelirse? Haydi söyleyin bakalım, içinde bulunduğum o durumda ne yapacağımı nasıl bileceğim? Bir de şu var: Ben muayene etmeye kalktığımda fıtık hastası neler hissedecek? O bilecek mi öteki dünyada ne yapacağını?' Bunu düşünmek kanımı dondurdu.

'Ya peritonit? Hayır, olmasın. Ya taşra çocuklarında sık görülen difteri? Soluk borusuna ne zaman delik açmak gerekir? Buna gerek kalmasa bile ben yine de şaşkına dönerim herhalde. Hele doğumlar! Onları unuttum. Ters gelmeler. Ne yaparım ben? Ne aptalmışım Tanrım! Bu görevi geri çevirmeliydim. Gerçekten yapmalıydım bunu. Varsın kendilerine başka bir Leopoldoviç bulsunlardı.'

Umutsuzluk içinde, yarı karanlık çalışma odamı bir aşağı bir yukarı adımlıyordum. Lambanın yanına geldiğimde solgun yüzümün yansımasını gördüm pencere camında; arkada tarlaların uçsuz bucaksız karanlığı vardı.

Tekrar masaya otururken, 'Düzenbazın biriyim ben,' diye düşündüm uyuşmuş beynimle.

Kendime işkence ederek iki saat kadar oturdum orada. Aklıma gelen ürkünç olasılıklara sinirlerim artık dayanamaz hale geldiğinde durabildim ancak. Sonra sakinleşmeye, hatta bir iş planı yapmaya bile başladım.

'Bir bakalım şimdi... Şu sıralar hasta başvuru sayısının yok denecek kadar az olduğunu söylediler. Köylüler keten lifi işliyor, yollar geçilmez durumda...'

'Derken bir fıtık hastası getirirler,' diye sert bir ses gürledi belleğimde. 'Evet sayın doktorum, soğuk algınlığından yakınan biri bu geçilmez yollardan gelmek için çaba göstermez, ama hiç kuşkun olmasın, fıtık hastasını mutlaka getirirler.'

O sesin dediklerinde bir şey vardı. Titredim.

'Sakin ol,' dedim sese. 'Fıtık olması gerekmez. Bu denli evhamlı olma. Bir işe kalkıştın, dönüşü yok bunun.'

'Sen söylüyordun o lafları!' dedi ses nispet yapar gibi.

'Peki öyleyse.. Ben de başvuru kitabım olma-

dan bir adım atmam. Reçete yazmam gerekirse ellerimi yıkarken iyice düşünürüm, bu arada başvuru kitabı hasta kayıt defteri üstünde açık durur. Hastalara yararlı, ama basit reçeteler yazarım, örneğin, sodyum salisilat, yarım gram, toz halinde, günde üç kez alınacak.'

'Mutfak sodası da olabilir, niçin yalnızca karbonat yazmıyorsun reçeteye?' Ses benle dalga geçiyordu açıkça.

'Sodanın ne ilgisi var? Sence bir sakıncası yoksa iğne de yazacağım, 180 ya da 200 cc Ipecacuanha.'

Sözünü ettiğim ilacı isteyen falan yoktu, ama lambanın ışığında, mahcup bir tavırla ilaç ansiklopedisinin sayfalarını çevirerek o ilacı arıyordum. O sırada gözüme ilişen Insipin adındaki ilacı okumadan geçemedim. Kinin ailesindendi, ama kinin tadı yoktu. Ne içindi bu? Toz muydu? Reçetesi nasıl yazılıyordu? Canı cehenneme!

Derken Korku'nun sesi gene ortaya çıkıp rahatsız etmeyi sürdürdü beni. 'Peki, bir fıtık vakası gelirse ne yaparsın?'

'Banyo küvetine sokup fıtık kitlesini küçültmeye çalışınm,' diye öfkeyle savundum kendimi.

'Ya boğulmuş fıtıksa? Banyonun yararı olmaz, değil mi?' diye yankılandı Korku'nun şeytansı sesi. 'Boğulmuş fıtık! Onu kesip çıkarman gerekir.'

Pes ettim, bir ağlamadığım kaldı. Pencerenin ötesindeki karanlığa bir dua gönderdim: 'Lütfen, her şeye razıyım, yeter ki boğulmuş fıtık gelmesin.'

Sonra yorgunluk dile geldi:

'Yat artık, mutsuz doktor. Düşünmeye ara ver de uyu, sakinleş, bu denli evhamlı olma. Bak, dışardaki karanlık ne kadar sakin, tarlalar soğuk ve uykuda, fıtık falan yok. Sabaha bırak düşünmeyi. Merak etme, kendine gelirsin. Uyu, şu çizim kitabını da bırak, nasıl olsa bir şey anlamıyorsun... fıtığın çıktığı yer...'

Adamın gelişini anımsamıyorum. Yalnızca kapı sürgüsünün çekilişini, Aksinya'nın tiz çığlığını ve avludaki bir arabanın gıcırtısını anımsıyorum.

Şapkası yoktu adamın, deri ceketinin düğmeleri ilikli değildi, sakalı dağınıktı, gözlerinde çıldırmanın eşiğinde olan birinin bakışları vardı.

Karşıma geldiğinde istavroz çıkarttı, dizlerinin üstüne çöktü ve alnını yere vurur gibi eğildi.

Bana yapıyordu bu hareketi.

'Tamam, işim bitti,' diye düşündüm bezginlik içinde.

"Ne var – sorun ne?" diye mırıldandım adamı kolundan tutup kaldırırken.

Yüzünü çarpıtarak nefessiz kalmış gibi kesik kesik bir şeyler mırıldanmaya başladı:

"Ah! Doktor bey, şey, efendim, o benim her şeyim, ondan, kızımdan başka kimsem yok. Niçin cezalandırıldım ben? Tann'nın öfkesine yol açacak ne yaptım?" Adam perişan bir halde ellerini ovuşturup duruyor, kafasını kırmak ister gibi yer tahtalarına vuruyordu alnını.

"Ne var, ne oldu?" diye bağırdım yüzümden kanının çekildiğini hissederek.

Ayağa fırladı, üstüme doğru sendeledi ve fısıltıyla, "Ne isterseniz veririm doktor bey," dedi. "Para, istediğiniz kadar. Yiyecek de veririz isterseniz. Yeter ki kızım ölmesin. Onu yaşatın. Sakat kalsa bile aldırmam, yeter ki ölmesin." Tavana bakarak bağırdı: "Ona bakarım ben, gücüm yeter buna."

Kapının dikdörtgen gölgesi içinde Aksinya'nın solgun yüzünü görebiliyordum.

"Ne var? Konuşsana be adam," dedim sinirli bir tavırla.

Durdu. Boş boş baktı ve bir sır verir gibi, "Makineye düştü," diye fısıldadı.

"Makine mi? Ne makinesi?"

Aksinya yanıma geldi. "Keten liflerini ayırmakta kullandıkları makine doktor bey," dedi fısıltıyla.

Dehşet içinde kendi kendime söylendim: 'İşte, ne güzel bir başlangıç. Tanrım, niçin geldim buraya ben?'

"Kim düştü makineye?"

"Kızım," diye yanıtladı adam, sonra bağırmaya başladı: "Yardım edin bana." Bir kez daha yere attı kendini. Köylü tarzı kesilmiş saçları gözlerine düştü.

Kız ameliyat masasında, yeni serilmiş olduğu kokusundan belli olan beyaz muşamba üstünde yatıyordu. Onu gördüğümde fıtıkla ilgili bütün düşünceler çıkıp gitti aklımdan.

Pompalı gaz lambasının içbükey yansıtıcısından gelen ışık iyi aydınlatıyordu masayı. Kızın kızıla çalan açık renkli saçları karışık bir yığın halinde masadan aşağı sarkıyordu. Yere kadar

inen bir saç örgüsü vardı.

Basma eteği yırtık ve kahverengiden parlak mora dek değişen tonlardaki kan lekeleriyle kaplıydı. Gaz lambasının ışığı kızın kâğıt gibi beyaz yüzünün yanında sarımtırak kalıyordu. Hareketsiz, kalıp gibi duran bembeyaz yüzünün nefes kesen güzelliği solup gidiyordu gözlerimin önünde. İnsan böyle bir yüzü ender görürdü hayatında.

Ameliyathane on saniye kadar tamamen sessizdi. Yalnızca kapalı kapılar ardından bağıran ve başını duvarlara vuran adamın boğuk sesi geliyordu.

'Adam kendini kaybetmiş olmalı,' diye düşündüm, 'hemşireler onunla meşgul olur herhalde. Bu kız niçin bu kadar güzel? Adamın çok iyi bir kemik yapısı var, ama herhalde annesi çok güzel olmalı. Adam dul galiba...'

"Adam dul mu?"

"Evet," dedi Pelageya Ivanovna.

Sonra Lukiç, öfkeliymiş gibi kızın eteğini beline kadar yırtarak bir anda çıplak bıraktı onu. Önümdeki görüntü beklediğimden daha kötüydü. Doğrusunu söylemek gerekirse sol bacak

yoktu. Parçalanmış dizden aşağı kanlı çıkıntılar ve kemik parçaları vardı. Sağ bacaktaysa incik kemiği kırılmıştı, kırık kemiklerin uçları deriyi delip dışarı çıktığından kızın ayağı bacaktan ayrılmış gibi bir yana dönmüş duruyordu.

'Evet, ne yapıyoruz?' der gibi davrandı yardımcım Lukiç.

Bunun üstüne kendimi toparladım. Önce kızın nabzını yokladım. Soğuk bileğinde nabız belirtisi yoktu. Birkaç saniye sonra belli belirsiz ve düzensiz bir atış algılayabildim. Sonra uzun bir duraklama oldu. Bu sırada kızın gittikçe moraran dudaklarına ve burnuna bir göz atma fırsatı buldum. Tam, 'Her şey bitti,' diyecekken çok şükür kendimi tuttum... çok hafif bir nabız belirtisi vardı.

'Parçalanmış bir insanın sonu,' dedim kendi kendime. 'Yapacak bir şey yok.'

Ama birden, tanımadığım bir sesle, "Bayıltıcı iğneyi yapın," dedim sertçe.

Anna kulağıma eğilerek, "Ne işe yarayacak, doktor?" diye fısıldadı. "İşkence etmeyin kızcağıza, her an ölebilir, daha da kesip biçmenin ne anlamı var? Kurtaramazsınız onu."

Kızgın bir bakış fırlattım Anna'ya. "İğne yapın demiştim," dedim sertçe. Kadıncağızın yüzü kızardı, küskün bir tavırla gidip iğne yapmak için bir ampul kırdı. Lukiç de karşı çıkar gibiydi, ama çabucak iğneyi hazırladı. Sarımtırak yağ kızın omzundan, derinin altında kayboldu.

'Öl. Çabuk öl,' dedim içimden. 'Yoksa senle ne yaparım ben?'

"Ölüyor," diye fısıldadı Lukiç. Sanki düşüncelerimi okumuştu. Yandaki çarşafa göz attı anlamlı biçimde, ama fikrini değiştirir gibi oldu. Çarşafın kanla lekelenmesini gereksiz bulmuştu herhalde. Yine de birkaç dakika sonra kızın üstünü örtecekti. Kız ceset gibi yatıyordu, ama henüz ölmemişti. (Birden belleğime bir açıklık geldi.) Sanki artık uzakta kalan o tıp okulundaki anatomi odasının cam çatısı altındaymışım gibi hissettim kendimi.

"Biraz daha ilaç verin," dedim sertçe. Lukiç bir iğne daha yaptı söz dinler bir tavırla.

'Yoksa ölmeyecek mi?' diye düşündüm umutsuzluk içinde. 'Gerçekten bir şeyler mi yapmam gerekiyor... ama ne?..'

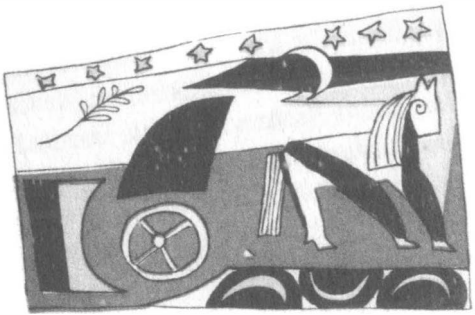
Her şey aydınlandı ve birden, ders kitapları

ve herhangi bir yardım ve yol gösterme olmaksızın –ve sarsılmaz bir kanıyla– bir şeyin bilincine vardım: Şimdi, yaşamımda ilk kez, ölmek üzere olan birine bacak kesme ameliyatı yapmak zorundaydım. Ayrıca kızın bıçak altında öleceğinin de bilincindeydim. Çünkü damarlarındaki kan tükenmişti. Kızcağızın bütün kanı, buraya gelirken, on kilometrelik yol boyunca parçalanmış bacaklarından akıp gitmişti. Bilincinin yerinde olduğuna ilişkin hiçbir belirti yoktu. Öylece, kaskatı ve sessiz yatıyordu. Tanrım, niçin ölmemişti? Çılgın babası ne diyecekti bana?

Yine bana ait olmayan bir sesle yardımcıma komut verdim: "Bacak kesme ameliyatı için hazırlık yapın."

Ebe Anna yabanıl bir bakış fırlattı bana, ama Lukiç'in gözlerinde bir sempati kıvılcımı parladı, hemen aletlerle meşgul olmaya başladı.

Bıçağı elime aldım. Üniversitede bir kez gördüğüm bacak kesme ameliyatını yapan doktor gibi davranmaya çalışıyordum. Bir yandan da yazgıya yakarıyordum: 'N'olur, hiç olmazsa yarım saat daha yaşasın, ölecekse ben ameliyatı bitirdikten sonra koğuşta ölsün... '



Dayanacağım bir tek sağduyum vardı. Bu olağanüstü durumda o da harekete geçmek için uyarılıp duruyordu. Deneyimli bir kasap gibi keskin bir bıçakla kızın dizinin üstünü çevresel kestim. Bir damla bile kanama olmadan deri ikiye ayrılıverdi. Damarlarda kanama başlarsa ne yapacaktım? Başımı çevirmeden göz ucuyla kıskaçların olduğu tablaya baktım. Sonra damarlardan biriyle birlikte etli kısmı derinlemesine kestim. Damar beyaz bir boru gibiydi, ama bir damla bile kan akmadı. Ucunu bir kıskaçla kapattım ve kesmeyi sürdürdüm. Nerede bir damar ucu gördüysem hemen kıskaçla bağladım; ..... atardamarı... neydi bu atardamarın adı? Ameliyathane büyük hastanelerdeki gibi, mesleğin gerektirdiği görünüme bürünmeye başlamıştı. Kıskaçlar salkım gibi asılı duruyordu. Yardımcılarım pamuklarla onları geri çekince etli kısım da geri çekilmiş oldu. Ve ben açıkta kalan kemiği parlak ve ince dişli bir testereyle kesmeye başladım. 'Niçin ölmüyor? Şaşırtıcı bir şey bu... Tanrım, insanlar nasıl da asılıyor yaşama!'

Kemik kopup düştü. Lukiç'in ellerinde eskiden bir kızın bacağı olan bir kalıntı vardı şimdi.

Et ve kemik parçaları. Bunlar bir kenara konunca boyu üçte bir oranında kısalmış ve bir bacağı kesik bir kız kalmıştı masada. 'Az daha dayan, lütfen ölme,' diye yakardım istekle. 'Seni koğuşa götürünceye dek dayan, bu ürkünç olaydan yüzümün akıyla çıkmama izin ver, n'olur.'

Damar uçlarını diktiler. Ben de dizlerim titreyerek geniş aralıklı dikişlerle deriyi dikmeye başladım. Birden durdum, bir çağrışımdan esinlenmiştim: Yaranın akıntısı için bir boşluk bırakıp pamuktan yaptığım bir fitil yerleştirdim oraya. Gözlerim terden görmez olmuştu. Buhar banyosuna girmiş gibiydim.

Sonra kızı masadan kaldırdık. Çarşafın altında büyük bir boşluk vardı, bedeninin üçte birini ameliyat masasında bırakmıştık.

Koridorda gölgeler oynaşıyor, hemşireler oradan oraya koşuşturuyordu. Ağlamaklı iniltilerle dikildiği duvar kenarından ortaya atılan bir erkek gölgesi gördüm. Hemen uzaklaştırdılar onu. Ortalık sessizleşti.

Ameliyathanede dirseklerime kadar çıkan kan lekelerini yıkarken Anna birden, "Görünüşe göre bu tür ameliyatlardan epey yapmışsınız

doktor," dedi. "Çok iyi yaptınız, Leopoldoviç'in yaptığından daha kötü değildi doğrusu."

Bu kadın, Leopoldoviç'in adını sanki bir tıp okulunun dekanından söz eder gibi söylüyordu hep.

İçerdekilerin yüzlerine baktım. Hepsinde şaşkınlık ve saygı ifadesi vardı.

"Evet, şey, yalnızca iki kez yaptım aslında."

Niçin yalan söyledim? Bugüne dek anlamış değilim bunu.

Hastane tamamen sessizdi.

"Kız öldüğünde bana haber ver," dedim Yardımcı'ya. O da kendine ait bir nedenle yalnızca, 'Olur,' diye yanıtlayacağı yerde, "Peki efendim," dedi saygıyla.

Birkaç dakika sonra doktorlara ayrılan konut bölümündeki çalışma odasında yeşil abajurlu lambanın yanında dikiliyordum. Ortalıkta çıt çıkmıyordu.

Karşımdaki pencerenin camından solgun bir yüz yansıyordu.

'Hayır, düzenbaz birine benzemiyorum. Baksana, yaşlanmışım biraz, kaşlarımın arasında bir kırışık var. Şimdi kapı vurulacak... ve, Kız öldü,

diyecekler.

'Evet, gidip son bir kez bakayım, her an kapı vurulabilir.'

Kapı vuruldu. Aradan iki buçuk ay geçmişti. Kışın ilk açık havalı günlerinden birinin güneşi parlıyordu pencerede.

İçeri bir adam girdi. Kırk beş yaşlarında kadardı. Yüz hatları kusursuzdu. Gözleri kıvılcım saçıyordu.

Adamın arkasından hışırtılı bir ses geldi. Büyüleyici güzellikte bir genç kız koltuk değneklerine abanarak geliyordu. Kenarı kırmızı işlemeli bol bir etek giymişti, bir ayağı yoktu kızın.

Bana baktı ve yanakları pembeleşti hemen.

"Moskova'da," dedim, "protez takacaklar sana – takma bir bacak." Masaya oturup adresi yazmaya başladım.

"Doktor beyin elini öp," dedi babası.

Aklım o denli karışıktı ki yanağından öpeceğim yerde burnundan öptüm kızı.

Sonra koltuk değneklerine abanarak dururken yanında getirdiği küçük bir bohçanın düğümünü çözdü, bir havlu düştü yere. Kar gibi

beyaz ve üstüne çok sade ve doğal biçimde kızıl tüylü bir horoz betisi işlenmiş bir havluydu bu. Demek ben koğuşta hastaları dolaşırken onun yastığının altına sakladığı şey buydu! Yatağının yanındaki sehpada birkaç iplik makarası gördüğümü anımsadım.

"Bunu kabul edemem," dedim ciddi bir tavırla, başımı iki yana sallayarak. Ama kız bana öyle bir baktı ki hemen aldım hediyesini.

Muryovo'daki yatak odamda bir köşeye astım o havluyu. Yolculuklarım sırasında bana eşlik etti. Sonunda yıprandı, soldu, iyice eskidi ve yitti; aynı, anıların solup yitmesi gibi.

Çelik Nefes Borusu

Yalnızdım; kasımın alaca kasveti ve savrulan kar taneleriyle kuşatılmış bir yalnızlık. Beyazlara gömülmüş evin bacaları uğulduyordu. Yirmi beş yıllık ömrümün tümünü büyük bir kentte geçirmiştim. Kar fırtınalarının böyle uğultulu sesler çıkarmasının yalnızca romanlara özgü olduğunu sanırdım. Gerçek yaşamda da böyle olurmuş demek. Burada akşamlar alışılmadık denli uzun. Koyu yeşil abajurlu masa lambasının penceredeki yansımasına gözlerimi dikmiş, uyanıkken düş görmeye kaptırıyorum kendimi. Elli kilometre uzaklıktaki en yakın kasabayı düşlüyorum. Bulunduğum bu taşra kliniğinden ayrılıp oraya gitmeyi düşünüyordum özlemle. Elektrik vardı orada, gerektiğinde danışabileceğim dört doktor da. Nasıl olursa olsun burası kadar ürkütücü değildi orası. Ama kaçıp gitme şansım yok-

tu, zaten arada bir bunun korkakça bir davranış olacağı düşüncesi ağır basıyordu. Hem tıp eğitimini ne için almıştım ben?

Evet, öyle de, ya doğum yapmak üzere olan bir kadın gelirse karşıma, hele sorunlu? Ya da boğulmuş fıtıklı bir hasta? Ne yaparım o zaman? Hadi, söyleyin bana! Kırk sekiz gün önce başarı derecesiyle doktor unvanını aldım. Ama başarı derecesi başka, fıtık başka. Bir keresinde boğulmuş fıtık ameliyatını yapan bir hocayı izlemiştim. Ben amfide otururken o, işini yapıyordu. Oradan sağ selamet nasıl çıktığını bir ben bilirim.

Fıtık vakasını düşünmek bile ter içinde kalmama yetiyordu. Her akşam çayımı içerken masadaki konumum değişmiyordu: Solumda kadın-doğum cerrahisine ilişkin el kitapları, en üstte Döderlein'ın özet basımı, sağımda da on kadar cerrahi girişim kitabı. İniltili sesler çıkararak sigara içiyor ve soğumuş sütsüz çayımı yudumluyordum.

Bir gece uyuyakalmıştım. O geceyi çok iyi anımsıyorum; 29 Kasım gecesiydi. Kapıyı yumruklayan biri uyandırmıştı beni. Beş dakika sonra pantolonumu giyerken bir taraftan gözlerim

medet umarcasına masadaki o kutsal cerrahi girişim kitaplarına takılıydı. Avludaki kızakların çıkardığı gıcırtılı sesleri duyabiliyordum, kulaklarım birden duyarlılık kazanmıştı. Gelenin bir fıtık ya da ters dönmüş bir bebekten daha ürkütücü bir vaka olduğunu görecektim az sonra.

O gece saat on birde Muryovo Hastanesi'ne küçük bir kız çocuğu getirmişlerdi. Hemşire, "Kız çok bitkin, ölmek üzere," demişti bana, "hemen gelmeniz gerekiyor doktor."

Gaz lambasının titrek ışığıyla hipnotize olmuş biçimde lojman ile hastane arasındaki avludan geçtiğimi anımsıyorum. Ameliyathanenin ışıkları yanıyordu. Yardımcı ve hemşireler ameliyat giysilerini kuşanmış beni bekliyordu. Genç ama çok becerikli Yardımcı Demyan Lukiç ve deneyimli iki ebe: Anna Nikolayevna ile Pelageya Ivanovna. Ve yalnızca yirmi dört yaşında olan ben, doktorluk diplomamı alalı daha iki ay olmadan Muryovo Hastanesi'nin sorumluluğunu üstlenmiştim.

Yardımcı, havalı bir tavırla kapıyı açarak anneyi içeri aldı; daha doğrusu, buz kaplı keçe botlarıyla uçar gibi içeri daldı kadıncağız. Şalında kar vardı hâlâ. Kucağında tuttuğu bohça

gibi bir şeyden ıslıksı bir ses çıkıyordu. Kadın ses çıkarmadan ağlıyordu, yüz hatlarından belliydi bu. Koyun postundan mantosunu çıkarıp kucağındaki bohçayı açtığında üç yaşlarında bir kız çocuğu çıktı ortaya. Çocuğun yüzü bir an için cerrahi girişimleri, yalnızlığımı, üniversitede edindiğim onca yararsız bilgiyi unutturdu bana. Güzelliği her şeyi silip süpürmüştü. Neye benzetebilirdim onu? Böyle çocukları çikolata kutularındaki resimlerde görebilirdiniz. Çavdar rengi bukleli saçlar, kocaman koyu mavi gözler, oyuncak bebek gibi yanaklar; melek çizimleri gibi. Ama gözlerinin derinliklerinde garip bir bulutlanma vardı; korkuydu bu, hemen tanımıştım. Çocuk nefes alamıyordu. 'Bir saate kalmaz ölür bu,' diye kesin tanımı koydum, acıma duygusu kapladı içimi.

Çocuğun gırtlağı her nefes alışta büzülüp çukurlaşıyordu. Boyun damarları kabarıyor, yüzünün rengi pembeden soluk leylak rengine dönüyordu. Bu renk değişiminin ne anlama geldiğini hemen anlamıştım. Koyduğum ilk tanı doğru olmakla kalmıyor, daha da önemlisi iki hemşirenin aynı anda kendi deneyimlerine dayanarak söyle-

dikleriyle örtüşüyordu: "Bu çocuk difteriye yakalanmış, soluk borusu iltihapla dolu, kısa sürede tamamen kapanır."

Yardımcılarımın gergin sessizliğini bozarak, "Ne zamandır hasta?" diye sordum.

"Beş gün oluyor," diye yanıtladı çocuğun annesi. Kurumuş gözleriyle dimdik bakıyordu bana.

"Difteri," dedim Yardımcı'ya. Sonra kadına döndüm. "Niçin geciktirdin bu kadar?"

O anda arkamdan ağlamaklı bir ses geldi. "Beş gün oldu efendim, beş gün."

Arkama döndüğümde yuvarlak yüzlü yaşlı bir kadın gördüm, ses çıkartmadan içeri girmiş olmalıydı. 'Bu yaşlı kadınlar ortada görünmese ne iyi olur,' diye geçirdim içimden.

"Susar mısın," dedim, "bir de seninle uğraşmayayım." Bir sorunla karşı karşıyaymışım gibi acılı bir önsezi kaplamıştı içimi. Sonra anneye dönüp, "Niçin geciktirdin," diye yineledim. "Beş gün oldu ha?" Kadın ani bir hareketle çocuğu büyükanneye vererek önümde diz çöktü. "Bir ilaç ver, ne olur?" dedi alnını yere vurarak. "O ölürse ben de öldürürüm kendimi."

"Ayağa kalk, yoksa senle konuşmam bir daha."

Anne hemen ayağa kalktı, çocuğu büyükanneden alıp kucağında sallamaya başladı. Yaşlı kadın da girişe doğru geriledi, dua etmeye başladı. Küçük kızın ıslıksı solukları sürüyordu.

"İşte, bu insanlar böyle," dedi Yardımcı, bıyıklarını düzelterek.

"Yani çocuğum ölecek mi?" dedi anne, bakışı öfke doluydu.

"Evet, ölecek," dedim sessizce ve kesin bir tavırla.

Büyükanne eteğinin kenarıyla gözyaşlarını kuruladı. Çocuğun annesi kulağa hoş gelmeyen bir sesle, "Bir şey verin şu çocuğa," diye bağırdı. "Yardım edin, bir ilaç verin."

Beni nelerin beklediğini görebiliyordum; kesin tavrımı bozmadım.

"Hangi ilaçtan söz ediyorsun? Hadi, sen söyle! Ne verebilirim ben ona? Çocuğun boğulmak üzere; gırtlağı neredeyse tıkanmış. Beş gün olmuş, bana getirmemişsin. Şimdi ne yapabilirim? Ne yapmamı istiyorsun?"

"Ne yapılacağını bilecek olan sizsiniz," diye söze karıştı yaşlı kadın. Sol omzumdan gelen inil-tili sesi bir nefret dalgası yarattı içimde.

"Sen susar mısın!" dedim ona. Sonra Yardımcı'ya dönerek çocuğu alıp getirmelerini söyledim. Annesi, ebe hemşireye uzattı çocuğu. Küçük kız debelenmeye başlamıştı; ağlamaya çalışıyordu, ama sesi çıkmıyordu zavallının. Annesi korumak ister gibi atıldı, ama uzaklaştırdık onu. Lambayı tutarak çocuğun gırtlağını inceledim. Hafif ve önemsiz birkaç vaka dışında hiç difteri hastası görmemiştim. Küçük kızın gırtlağı pürüzlü ve titreyen beyaz iltihap katmanlarıyla doluydu. Çocuk birden nefes verdi, verirken de yüzüme tükürük sıçrattı. Dikkatimi o denli yoğunlaştırmıştım ki kılımı bile kıpırdatmadım.

"Evet, şimdi..." diye söze başladım sakin bir tavırla. Ben bile şaşmıştım bu sakin halime. "Durum şu: Geç kalınmış, kızcağız ölümle pençeleşiyor. Yapacak tek şey var, o da ameliyat."

Aynı anda bir korku kapladı içimi. Nasıl söylemiştim bu sözleri? Elimde olmadan söyleyivermiştim. Birden gelivermişti aklıma. Peki, ya kabul ederlerse?

"Ne demek istiyorsunuz?" dedi anne.

"Çocuğun gırtlağını dip taraftan yarıp bir boru sokarak nefes almasını sağlayacağım. Belki o za-

man kurtarabiliriz onu."

Anne delirmişim gibi yüzüme baktı, bir yandan çocuğu benden korumak ister gibi kucağına almaya çalışıyordu.

Öte yandan yaşlı kadın yine mırıldanmaya başlamıştı. "Ne çare ya! Gırtlağını yarmak mı? Olmaz, izin vermeyiz buna!"

"Çekil başımdan be kadın!" diye bağırdım nefret dolu bir sesle. Dönüp, "Hazırlan," dedim Yardımcı'ya, "bayıltma iğnesini yap."

Anne şırıngayı görünce çocuğu vermek istemedi. Bunda korkulacak bir şey olmadığını söyledik kadına.

"Belki bu iğne iyileştirir kızımı, ne dersiniz?" dedi kadın.

"Hayır, bu iğnenin iyileştirmeyle ilgisi yok."

Anne ağlamaya başladı.

"Kes ağlamayı," dedim. Saatimi çıkardım. "Düşünmek için beş dakika veriyorum sana. Beş dakika içinde kabul etmezsen yapacak bir şeyim kalmadı demektir."

"Kabul etmiyorum!" dedi kadın kesin bir tavırla.

"Hayır, kabul etmiyoruz," diye yine söze ka-

rıştı yaşlı kadın.

"Siz bilirsiniz," dedim dümdüz bir sesle.

'İşte benden bu kadar,' diye düşünüyordum. 'İşim kolaylaştı; söyleyeceğimi söyledim, bir şans tanıdım onlara. Bak, ebe hemşireler nasıl da şaşırıp kaldılar. Önerim kabul edilmeyecek ve ben de kurtulacağım.' Bu düşünceler aklımdan geçer geçmez başka biri bana ait olmayan bir sesle konuşmaya başladı:

"Buraya bakın, siz aklınızı mı kaçırdınız? Kabul etmiyoruz da ne demek? Bebeği ölüme mahkûm ediyorsunuz. Kabul etmek zorundasınız. Acıma duygusu yok mu sizde?"

"Hayır," diye bağırdı anne bir kez daha.

'Ne yapıyorum ben?' diye düşündüm. 'Çocuk elimde kalacak.' Bir yandan, "Kabul etmek zorundasın!" dedim kadına. "Bak, tırnakları morarmaya başladı bile."

"Hayır, olmaz."

"Öyle mi? Peki. Götürün şunları koğuşa. Orada beklesinler."

Hemşireler anneyle büyükanneyi loş girişe doğru uzaklaştırdı. Kadınların ağlamalarını ve küçük kızdan çıkan ıslıksı solukları duyabiliyor-

dum. Yardımcı geri geldi. "Kabul ettiler."

Kanımın donduğunu hissettim, ama sakin bir sesle, "Ameliyat gereçlerini sterilize edin," dedim.

Bir dakika sonra avludaydım. Döne döne savrulup kör edercesine yüzüme çarpan kar fırtınasının içinden geçerek odama koştum. Dakikaları sayarak bir kitap alıp sayfalarını çevirdim telaşla. Gırtlak ameliyatını gösteren bir çizim buldum. Her şey basit ve açık görünüyordu: Boğaz kısmı iyice açığa çıkarılıyor ve soluk borusuna bir kesik atılıyordu. Açıklama kısmını okumaya başladım, ama sözcükler gözlerimin önünde oynayıp durduğundan hiçbir şey girmiyordu kafama. Hiç gırtlak ameliyatı görmemiştim. 'Artık biraz geç değil mi?' dedim kendi kendime. Kötü duygular içinde bakışlarım kitaptaki çizimle yeşil masa lambası arasında gidip geliyordu..

Birden üstüme çöken çok ürkütücü ve zor bir görevle karşı karşıya kaldığımı hissederek hastane binasına döndüm; kar fırtınasının ayırdına bile varmamıştım.

Ameliyathane girişinde uzun etekli bir gölge belirdi yanımda. "Efendim, nasıl yaparsınız

bunu?" dedi iniltili bir sesle. "Küçük bir kızın boğazını nasıl kesersiniz? Annesi kabul etti, çünkü o aptalın biri. Ama ben izin vermiyorum. İlaç vermenizi kabul ediyorum, ama boğazını kesmenizi asla."

"Dışarı çıkarın şu kadını!" diye bağırdım. Sonra, "Aptal olan sensin," dedim öfkeyle. "Evet, sensin, akıllı olan annesi. Zaten senin fikrini soran olmadı. Çıkarın şunu buradan!"

Ebe hemşirelerden biri kadının kolunu sımsıkı tutup dışarı doğru iteledi onu.

"Hazırız," dedi Yardımcı birden.

Küçük ameliyathaneye girdik. Parlak cerrahi gereçler, lambanın güçlü ışığı ve örtüler başka bir dünyaya giriyormuşum izlenimini verdi bana. Son bir kez dışarı çıkıp annenin yanına gittim. Küçük kızı kollarından koparır gibi aldım. "Kocam burada değil," dedi kadın boğuk bir sesle. "Döndüğü zaman ne yaptığımı görürse öldürür beni."

"Evet, öldürür onu," dedi yaşlı kadın. Dehşet içinde bakıyordu yüzüme.

"Ameliyathaneye sokmayın bu kadınları," diye tembihledim yardımcılara.

Ameliyathanede biz bizeydik şimdi, bir de Lidka, küçük hastamız. Masada çıplak oturmuş, ses çıkarmadan ağlıyordu. Yardımcı ve hemşireler çocuğu masaya yatırıp kollarını bacaklarını şerit bağcıklarla bağladı. Gırtlağını iyice temizleyip tentürdiyot sürdüler. Bistüriyi elime alırken yapmakta olduğum şeyin şaşkınlığı içindeydim hâlâ. Gıkım çıkmıyordu. Şişkin gırtlağa dikey bir kesik attım. Bir damla bile kan çıkmadı. Ders kitaplarımdaki çizimleri anımsamaya çalışarak kesiğin iki yanını ayraç miliyle ayırmaya başladım: Hemen yaranın alt kısmından koyu kırmızı kan fışkırdı, çocuğun boynundan aşağı süzüldü. Yardımcı pamuk tamponlarla işe girişti, ama kanama durmuyordu. Fakültede gördüğüm her şeyi anımsamaya çalışarak yaranın kenarlarına kıskaç takmaya başladım, ama bu da işe yaramadı, kanama sürüyordu.

Her yanım buz kesmiş, alnımı ter basmıştı. Acı bir pişmanlık duygusu kaplamıştı içimi. Niçin tıp eğitimi almış ve bu yabanıl yere gelmiştim ki! Öfkeyle karışık umutsuzluk içinde yaranın çevresini gelişigüzel kıskaçlamayı sürdürdüm; kan sızıntısı durdu sonunda. Yarayı tampon-

larla temizledikten sonra karşıma çıkan görüntü temizdi, ama bir sorun vardı: Nefes borusu görünmüyordu. Yaptığım kesik çizimlerdekilere benzemiyordu. Önce bistüriyle, sonra ayraç miliyle yarayı kurcaladım bir süre; nefes borusunu bulamıyordum. Umutsuzluğa kapılmıştım. 'Buraya kadar,' diye düşündüm. 'Niçin bu işe kalkıştım ki? Ameliyat önerisinde bulunmama hiç gerek yoktu. Lidka sessizce ölebilirdi. Ya şimdi? Yine ölecekti, ama boğazı kesik olarak. Kızcağızın nasıl olsa öleceğini nasıl kanıtlayacaktım şimdi? Bundan daha kötü bir duruma düşürebilir miydim kendimi?' Ebe hemşire alnını sildi. 'Bistüriyi bırakıp bundan sonra ne yapılacağını bilmiyorum demek zorundayım,' diye düşünürken çocuğun annesinin gözleri düştü aklıma. Bistüriyi tekrar elime aldım, Lidka'nın boynuna derinlemesine batırdım. Deri dokuları açıldı, işte nefes borusu karşımdaydı şimdi; şaşkınlık içindeydim.

"Kancalar!" dedim boğuk bir sesle.

Yardımcı'nın uzattığı kancaları kesiğin kenarlarına geçirdim, birini de ona verdim. Şimdi tek bir şey vardı gözlerimin önünde: soluk bo-

rusunun grimsi halkaları. Keskin bıçağı halkaların arasına doğru ittim – ve dehşet içinde donup kaldım. Soluk borusu kesiğin dışına fırlıyordu. Bilincini yitirir gibi davranan Yardımcı kesiğin kenarını çekiyor, bu nedenle yaranın yırtılıp açılmasına neden oluyordu. Arkamda duran iki hemşirenin solukları sıklaşmıştı. Başımı kaldırıp baktığımda neler olduğunu anladım: Yardımcı aşırı sıcaktan bayılmış, ama hâlâ elinde tuttuğu kanca soluk borusuna takılı kalmıştı.

'Yazgı bu,' diye düşündüm, 'her şey bana karşı. İşte şimdi gerçekten öldürdük Lidka'yı. Odama döner dönmez vuracağım kendimi.' Bu arada hemşirelerden daha yaşlı ve anlaşılan çok deneyimli olanı Yardımcı'nın üstüne atılıp kancayı koparırcasına çekti aldı elinden. "Devam edin doktor," dedi, dişlerini sıkmıştı.

Yardımcı küt diye yere düştü, ama dönüp bakmadık bile ona. Bistüriyi soluk borusuna sapladım, açtığım boşluğa gümüş bir tüp soktum. Tüpün girmesi kolay olmuştu ama Lidka'da hiçbir kıpırtı yoktu. Soluk borusuna hava girişi olması gerekirken hiçbir belirti göremiyordum. Derin bir iç çektim. Elimden gelen her şeyi yap-

mıştım. Keşke biri çıkıp da tıp eğitimi almak gibi düşüncesiz bir iş yaptığım için bağışlasaydı beni. O anda hissettiğim buydu.

Çıt çıkmıyordu odada. Lidka'nın morardığını görebiliyordum. Tam pes edip ağlamak üzereyken çocuk şiddetle kasıldı; çeşmeden akar gibi iğrenç iltihap parçaları çıktı tüpten. Aynı anda ıslıksı bir sesle soluk borusuna hava girmeye başladı. Soluk almaya başladığında kızcağız inilti-li bir ağlama tutturdu. Bu arada Yardımcı ayağa kalktı, benzi atmıştı, ter içindeydi. Aptallaşmış bir tavırla dehşet içinde kızın gırtlağına bakıyordu. Yaraya dikiş atarken yardım etti bana.

Şaşkındım, terle bulanıklaşan görüş alanımda iki hemşirenin sevinç dolu yüzleri vardı. Birisi, "Ameliyatı çok iyi yaptınız doktor," dedi.

Hemşirenin benimle alay ettiğini sandım, dik dik baktım yüzüne. O anda kapı açıldı, temiz ve serin bir hava dalgası doldu içeriye. Lidka'yı sarıp sarmalayıp dışarı taşıdılar. Derken annesi göründü kapı eşiğinde. Yabanıl bir hayvanın bakışları vardı gözlerinde.

"N'oldu, nasıl?"

Kadının sesini duyduğumda soğuk terler bas-

tı sırtımı. 'Lidka masada kalsaydı ne derdim şimdi,' diye düşündüm.

"Üzülme, atlattı, umarım yaşayacak," diye yanıtladım çok sakin bir sesle. "Yalnız boru çıkana dek konuşamaz, ama korkacak bir şey yok bunda."

O anda yerden biter gibi büyükanne ortaya çıkıverdi. Bana, kapıya ve tavana doğru yönelerek istavroz çıkardı. Bu kez sert davranmadım ona. Yardımcılara dönüp Lidka'ya ağrı kesici iğne yapmalarını ve başında sırayla nöbet tutmalarını söyledim. Sonra avluyu geçip konutuma gittim. Çalışma odamda yeşil lamba hâlâ yanıyor, tıp kitapları sağa sola dağılmış duruyordu. Üstümü değiştirmeden öylece divana uzandım. Düşsüz bir uykuya dalıp dünyayla ilişkimi kesmiştim az sonra.

Bir ay geçti, derken bir ay daha. Giderek daha çok deneyim kazandım. Artık, eskilerde kalan Lidka'nın gırtlağından daha ürkünç şeyler çıktı karşıma. Kar çevreyi kuşatmayı sürdürürken günlük işlerim artıyordu.

Yeni yılın ilk günlerinden birinde hastaneye

bir kadın geldi. Elinden tuttuğu kız çocuğu öyle sarılıp sarmalanmıştı ki, görünümü küçük bir fıçıya benziyordu. İyice bakınca tanıdım onları.

"Lidka değil mi bu? Nasılız bakalım?"

"Her şey yolunda."

Annesi, Lidka'nın boynuna dolanmış atkıları çıkardı. Çocuğun çekingen ve karşı koyan tavrına rağmen çenesini kaldırıp boğazına bakabildim sonunda. Pembe boynu dikey bir yara iziyle çapraz dikiş yerlerinin izlerini taşıyordu.

"Çok iyi," dedim, "artık bana gelmenize gerek yok."

"Teşekkürler doktor," dedi anne, sonra Lidka'ya dönerek, "doktor beye teşekkür etsene." Ama Lidka'nın benimle konuşmaya hiç niyeti yoktu.

Onu görmedim bir daha. Zaman geçtikçe unuttum. Bu arada günlük işler gittikçe artıyordu. Gün geldi yüz on hastayla baş eder oldum. Sabah saat dokuzda başlıyor, akşam sekizde bitiriyorduk.

Bir akşam yorgunluktan sersemlemiş durumda iş gömleğimi çıkarırken kıdemli hemşire, "Bütün bu hastalar," dedi, "yaptığınız o gırtlak ameliyatı yüzünden size geliyor. Köylerde ne di-

yorlar, biliyor musunuz? Birbirlerine anlattıklarına göre Lidka hastayken kendi gırtlağı yerine çelik bir gırtlak takılmış ona. Köylüler sırf Lidka'yı görmek için gidiyor onun köyüne. Ün kazandınız doktor. Tebrikler."

"Demek çocuğun artık çelik bir gırtlakla yaşadığını sanıyorlar?"

"Evet, ama harikaydınız doktor. Kendinizi hiç sıkıntıya kaptırmadan öyle bir ameliyat yapmıştınız ki hayranlık içinde izlemiştik sizi."

"Evet öyle, biliyor musun, ben kendimi hiç sıkıntıya kaptırmam zaten," dedim, neden böyle söylediğimi bilmeden. Utangaçlık duygusuna kapılamayacak denli yorgundum. İyi geceler dileyip konutuma gittim. Lapa lapa kar yağıyor, örtüyordu her şeyi. Avludaki fener yanıyor, konutum yalnızlık ve sessizlik içinde karşımda dikiliyordu. Yürürken tek bir istek vardı içimde – uyumak.

Katil

Doktor Yaşvin, "Takvim yaprağını kopartabilir miyim?" diye sordu. "Geceyarısı oldu, yani ayın ikinci gününe girdik." Bunları söylerken garip ve alaycı bir gülümseme vardı dudaklarında.

"Ne demek? Kopartın tabii."

Doktor Yaşvin ince ve beyaz parmaklarıyla en üstteki yaprağın bir köşesinden tutup dikkatle koparttı onu. Kopan yaprak, üstünde '2' rakamının ve 'Cuma' sözcüğünün adi bir kâğıda basılı olduğu başka bir yaprağı açığa çıkarmıştı. Ama o grimsi yapraktaki bir şey adamın dikkatini çekmiş gibiydi. Bakarken gözlerini kıstı, sonra bakışlarını takvimden kaldırıp uzaklara çevirdi. Yalnızca kendisinin görebildiği bir şeyi, odamın duvarlarının, belki de Moskova gecesinin ve şubatın dondurucu soğuğunun ötesindeki gizemli

bir sahneyi izliyordu besbelli.

'Neler geçiyor aklından acaba?' diye düşündüm ona bakarken. Doktor Yaşvin benim için her zaman ilgi çekici biri olmuştu. Görünüşü mesleğiyle uyumlu değildi. Tanımayanlar rahatlıkla aktör diyebilirlerdi onun için. Koyu renk saçlarıyla beyaz teni göze çarpmasına neden olduğu kadar çekicilik de katıyordu ona. Her zaman tıraşlı ve iyi giyimliydi. Çok düşkün olduğu tiyatro konusunda konuşurken beğeni ve bilgi düzeyinin yüksekliği belli olurdu. Ama o akşam Yaşvin'i bizim stajyerlerden ve öteki konuklardan ayıran şey ayakkabılarıydı. Odada beş kişiydik, dördümüzün ayaklarında uçları biçimsizce yuvarlatılmış, ucuz deriden yapılma potinler vardı, ama Yaşvin sivri burunlu rugan ayakkabılar ve kısa sarı tozluklar giymişti. Yaşvin'in züppeliğe kaçan görünüşünün hiç de itici olmadığını hemen eklemeliyim. Üstelik, hakkını vermek gerekir, çok da iyi bir doktordu. İşinde atak ve başarılıydı; daha önemlisi, düzenli olarak *Sevil Berberi* ve *Valkyrie*'yi izlemenin yanı sıra mesleğin gerektirdiği okumalar için zaman bulurdu.

Yine de onun en ilginç yönü ayakkabıları de-

ğildi. Kişiliğinin bende hayranlık uyandıran özel bir yanı vardı: çoğunlukla suskun ve oldukça içedönük biri olmasına karşın çok iyi öykü anlatırdı. Zaman zaman bize gösterirdi bu yeteneğini. Karşısındakiler üstünde etki yaratmaya çalışmadan, sıradan birinin kullandığı gereksiz sözcüklere başvurmadan, laf arasında duraklama yapmadan sakin sakin konuşur, hep çok ilginç olaylar anlatırdı. İçedönük doktorumuz öykülerini anlatırken sanki canlanır, anlatısının dönüm noktalarını boşlukta vurgularcasına sağ eliyle küçük hareketler yapardı. Gülünç bir şey anlatırken hiç gülümsemezdi. Canlandırmaları o denli renkli ve yerli yerindeydi ki onu dinlerken tek bir düşünce sızlatırdı içimi: 'Çok iyi bir doktorsunuz, ama yanlış meslek seçmişsiniz; siz yazar olmalıydınız.'

Yaşvin konuşmuyordu, yine de bu düşünce geçmişti kafamdan. Bakışları hâlâ '2' rakamına ve uzaklardaki düşsel bir nesneye dikiliydi.

'Neye bakıyor acaba? Belki de bir resme.' Başımı çevirip baktım. Hiç de ilginç bir resim değildi. Gerçekçi olmaktan uzak, abartılı biçimde geniş göğüslü bir atla bir lokomotif yan yana du-

ruyordu. Bir de altyazı vardı: Güç karşılaştırması – At (bir beygir gücü), lokomotif (beş yüz beygir gücü).

Sohbetimizi kaldığı yerden sürdürmek amacıyla, "Bütün bunlar saçmalık," dedim, "çoğunluğun önyargısı. Doktorlara ve özellikle biz cerrahlara büyük haksızlık ediliyor. Hele bir düşünün: bir cerrah yüz kez apandisit ameliyatı yapıyor, yüz birinci hasta masada kalıyor. Buna cinayet denir mi?"

"Halk öyle düşünür, onlardan beklenir bu," diye yanıtladı Doktor Gips.

"Hele bir de hasta evli bir kadınsa kocası hastaneye gelip kafana sandalye atar," diye lafa girdi Doktor Plonsky. Bir yandan da görüşünün doğruluğuna inanan bir tavırla gülümsüyordu. İnsanların hastane odalarında sandalye fırlatmalarında gülünç bir şey olmamasına karşın hepimiz gülümsedik.

"Doktorun biri çıkıp pişmanlık gösterisi içinde, 'Hastamın ölümüne neden oldum, ben bir katilim,' derse buna katlanamam doğrusu," diye sürdürdüm konuşmamı. "Bana ters geliyor böyle sözler. Hiçbir doktor cinayet işlemez, bakımı-



nız altındaki bir hasta ölürse şanssızlıktan başka bir şey değildir bu. Yok canım, cinayet derken şaka yapıyordum yalnızca. Cinayetin mesleğimizde yeri yoktur. Nasıl olabilir ki? Bir insanı bile bile öldürmeye cinayet derim ben; isteyerek öldürmek de denebilir buna. Bir cerrahın elinde tabanca varsa, işte o zaman cinayetten söz edilebilir. Ama hayatımda böyle bir cerrahla karşılaşmadım, karşılaşacağını da sanmıyorum."

Doktor Yaşvin birden başını benden yana çevirdi, yüz ifadesi ciddileşmişti.

"Ben onlardan biriyim," dedi kravatını çekiştirerek. Dudaklarında çarpık bir gülümseme belirdi, bakışları karanlıktı.

Hepimiz şaşkınlık içinde ona baktık.

"Ben birini öldürdüm," dedi, sonra takvim yaprağındaki '2' rakamını gösterdi. "Garip bir rastlantı. Siz ölümden söz etmeye başladığınız an gözüm takvime ilişti, ayın ikisi olduğunu gördüm. Bugünün gecesini her yıl anımsıyorum zaten. Yedi yıl önce bu gece ve hatta," saatini çıkarıp baktı, "evet, hatta tam bu saatte, 1-2 Şubat gecesi bir adam öldürmüştüm ben."

"Hastalardan biri miydi?" diye sordu Gips.

"Evet, bir hastaydı."

"Bile bile yapmadınız herhalde?"

Kuşkucu Plonsky, "Durun tahmin edeyim," diye lafa girdi. "Ölen hasta herhalde kanserliydi, acı içinde ölümü bekliyordu, siz de ona normal dozdan on kat fazla morfin verdiniz."

"Hayır, morfinle ilgisi yok, adam kanser hastası da değildi. Çok iyi anımsıyorum, dondurucu bir soğuk vardı, eksi on beş civarında. Gökyüzü yıldızlarla kaplıydı. Ah, Ukrayna göklerinin yıldızları! Neredeyse yedi yıldır Moskova'da oturuyorum, ama hâlâ özlüyorum vatanımı. Yüreğim sızlıyor; bir trene atlayıp gitmek geliyor içimden karlarla kaplı sarp kayalıkları, Dinyeper'i görmek için... Dünyada Kiev'den daha güzel bir kent yoktur."

Yaşvin takvim yaprağını cüzdanına koydu, koltuğuna kıvrılıp anlatmayı sürdürdü:

"Kiev'de vahşet kol geziyordu o zamanlar. Sizlerin Moskova'da yaşamadığınız korkunç olaylara tanık oldum. Yıl 1919'du, 1 Şubat, akşam saat altı civarı, karanlık basmıştı. O akşam alacasında garip karşılanabilecek bir durumdaydım. Odam sıcacık ve rahattı, çalışma masamın lambası yanı-

yordu, ama ben küçük bir bavulun önünde yere diz çökmüş, elime geçen her şeyi bavula tıkıştırırken bir yandan, 'Kaçmalıyım, hemen gitmeliyim buradan,' diye fısıldıyordum kendi kendime.

"Bavula bir gömlek koydum, ama lanet şey sığmadı. Bavul küçüktü, iç çamaşırlarım çok yer kaplıyordu, bir sürü sigara paketi ve steteskobum da vardı, hepsi taşıyordu bavuldan. Gömleği bir kenara attım. Kulak kabarttım; pencere çerçevelerinin kenarları kış için iyice macunlanmış olduğundan sesler ölgünleşiyordu, ama bir şeyler duyabilirdiniz yine de. Uzaklardan bom, bom diye ağır topların gümbürtüsü yankılanıyordu. Sesler kesildi, sessizlik çöktü. Pencereden baktım. Kiev'in yüksek eğimli bir yerinde, St. Aleksey tepesinde oturuyordum. Buradan bütün Podol'u, yani kentin aşağı kesimini görebiliyordum. Gece karanlığı batıdan, Dinyeper tarafından bastırıyor, evleri kuşatıyordu. Evlerin ışıkları birer birer yanmaya başlamıştı. Derken top ateşi yeniden başladı. Dinyeper tarafından gelen her gümbürtüde, 'Haydi, devam, devam,' diye fısıldıyordum kendi kendime.

"Durum şuydu: Bütün kent Petlyura'nın o gece olmasa bile ertesi gece kenti terk edeceğini biliyordu. Bolşevikler Dinyeper'ın batı kıyısından kente yaklaşıyordu ve söylentilere göre birlikleri çok güçlüydü. Rahatlıkla söyleyebilirim ki bütün kent onların gelişini dört gözle bekliyordu. Kiev'de tutundukları son bir ay boyunca Petlyura'nın adamları akla gelmez kıyım ve gaddarlık yapmıştı. Sık sık katliamlar yaşanıyor, başta Yahudiler olmak üzere her gün birçok insan öldürülüyordu. Bir yaptırım peşinde olduklarında kürklü kalpaklar giymiş askerlerle dolu arabalar kentin sokaklarında cirit atıyordu. Son birkaç gündür gece gündüz silah seslerinin ardı arkası kesilmiyordu. Kent sakinleri bitkin durumdaydı, köşeye kıstırılmış gibi korku vardı bakışlarında. Daha bir gün önce penceremin önünde iki ceset görmüştüm. Karların üstünde yatıp kalmışlardı akşama dek. Birinin üstünde gri bir palto, ötekinin siyah bir köylü gömleği vardı. İkisi de yalınayaktı. Yoldan geçenler ya başlarını çevirip yürümeyi sürdürüyor ya da bir araya toplanıp cesetlere bakıyorlardı. Bir ara yan sokaklardan başları açık birkaç köylü kadın fırlayıp gelmiş ve

sıkılmış yumruklarını göğe doğru kaldırıp, 'Bekleyin hele, az kaldı, Bolşevikler gelince gününüzü göreceksiniz,' diye bağırmışlardı.

"Nedeni meçhul bir kıyıma uğramış bu iki adamın görünümü içler acısıydı. Sonunda ben de Bolşeviklerin gelişini bekler olmuştum. Gittikçe yaklaşıyorlardı. Karanlık basarken, uzaklardan yerin dibinden gelir gibi gümbürtüler geliyordu. Odamda yalnızdım; masamdaki lambadan gelen ışık güven verici olduğu kadar beni tedirgin de ediyordu. Sağa sola saçılmış kitaplarımın arasında (çünkü bütün bu karmaşada bir üst dereceye yükselmek için çalışmak gibi çılgınca bir umuda kapılmıştım) yere diz çökmüş, bavulla uğraşıyordum.

"Doğrusunu söylemek gerekirse olaylar beni önüne katıp sürüklemeye başlamıştı. Her şey cehennemi andıran bir karabasan ortamında yaşanıyordu. O akşam kadın-doğum kliniğinde stajyerlik yaptığım, kentin varoşlarındaki bir işçi hastanesinden dönmüştüm eve. Girişte posta kutusuna tıkıştırılmış bir zarf gördüm. İçinde resmi bir belge bulunduğu izlenimi veren, bu nedenle görünümü hiç de hoş olmayan bir zarftı

bu. Merdivenlerin başında hemen yırtıp açtım, okur okumaz ilk basamağa çöküp kaldım. Mektupta koyu mavi mürekkeple Ukrayna dilinde yazılmış bir not vardı. Rusça karşılığı şöyleydi: 'Bu notu alır almaz iki saat içinde Ordu Sağlık Komutanlığı'nda hazır bulunmanız ve emirleri beklemeniz...'

"Komutan Petlyura'nın katliamlar yapan ve insanları öldürüp cesetlerini sokaklara terk eden o yiğit ordusundan geliyordu bu çağrı yazısı. Ve ben, koluma bir Kızılhaç bandı takıp o birliğe katılmak üzereydim.

"Merdiven aralığında düşüncelere dalacak zaman yoktu. Kutusundan fırlayan yaylı bir oyuncak gibi sıçrayıp odama daldım. İşte, sözünü ettiğim bavul burada sahne alıyor. Çabucak bir plan yaptım: Üstümü değiştirdikten sonra burayı terk edip bir dostumun evine gidecektim. Hastanelerde başyardımcı dediğimiz bir görevde bulunan bu dostum şehir dışında oturuyordu; Bolşevik yanlısı mahzun görünümlü bir adamdı. Petlyura kentten atılıncaya dek onun yanında kalabilirdim. O zalimin yenilgiye uğrayacağından hiç kuşkum yoktu. Peki, ya uzun süredir

beklenen Bolşevikler bir söylenceden ibaretse? Sessizlik çökmüştü, hani toplar neredeydi? Yoo, işte yine başlamıştı gümbürtüler.

"Elimdeki gömleği öfkeyle bir kenara fırlattım. Bavulu kilitledim, tabancamla yedek şarjörü cebime koydum, kolunda Kızılhaç bandı olan paltomu giydim. Sonra çevreme bakındım, lambayı söndürüp yarı karanlıkta koridora doğru ilerledim; koridorun ışığını yaktım, paltomun başlığını çenemin altında ilikleyip merdiven boşluğuna açılan kapıyı ittim.

"O anda bir öksürük sesi duydum. Merdivenlerin başında iki gölge belirdi, kısa namlulu süvari tüfekleri vardı omuzlarında. Birinin çizmeleri mahmuzluydu, ötekinin çizmesindeyse mahmuz yoktu. Her ikisi de uzun kürk kalpak giymişti, kalpaklara iliştirilmiş mavi kurdeleler yanaklarına dek iniyordu. Kalp atışlarım teklemeye başlamıştı.

"'Siz Doktor Yaşvin misiniz?' diye sordu askerlerden biri, Ukrayna dilinde.

"'Evet,' dedim dümdüz bir sesle.

"'Bizimle geliyorsunuz,' dedi asker.

"Şoku atlatıp kendimi toparlayarak, 'Ne de-

mek oluyor bu?' diye sordum.

"'İhanet, nedeni bu,' dedi mahmuzlu olan yan gözle bakarak. 'Doktorlar silah altına alınmak istemiyor, bu nedenle yasaya göre cezalandırılacaklar.'

"Koridorun ışığı sönmüştü, kapısı kapandı, merdivenden inip dışarı çıktık.

"'Nereye götürüyorsunuz beni?' diye sordum askerlere, bir yandan pantolon cebimdeki tabancanın soğuk kabzasını yokluyordum.

"'Birinci Süvari Alayı'na,' diye yanıtladı mahmuzlu asker.

"'Ne için?'

"'Ne demek ne için?' dedi öteki, şaşırmış bir tavırla. 'Bizim birliğe doktor tayin edildin.'

"'Alayın komutanı kim?'

"'Albay Leşçenko,' diye yanıtladı mahmuzlu olan; sol yanımda yürürken mahmuzları ritmik seslerle şakırdıyordu.

"'Aptallık etmişim,' diye düşündüm, 'beş dakika önce çıkabilirdim, bavulun başında onca zaman harcamaya ne gerek vardı? Hep bir çift don yüzünden.'

"Karargâha vardığımızda simsiyah, dondu-

rucu ve yıldızlarla bezeli bir gökyüzü kuşatmıştı kenti. Binanın büyük ve süslü pencerelerinden parlak ışıklar fışkırıyordu. Mahmuz şakırtıları eşliğinde beni boş ve tozlu bir odaya soktular. Buzlu camdan yapılma kırık bir abajur göz kamaştıran bir ışık saçıyordu ortalığa. Bir köşede namlusundan duvara yaslanmış bir makineli tüfek vardı. Onun yanındaki duvarda asılı pahalı, ama lime lime olmuş bir halının yan taraflarındaki kızıl kahverengi lekeler dikkatimi çekti. 'Kan lekeleri bunlar,' diye düşündüm, ürpermiştim.

"'Doktoru bulduk albayım,' dedi mahmuzlu asker alçak sesle.

"'Yahudi miymiş?' diye havlar gibi kaba bir ses geldi halı tarafından. Aynı anda oradaki bir kapı açılmış ve bir adam girmişti içeriye. Çok güzel bir palto vardı omuzlarında; mahmuzlu çizmeler giymişti, belindeki, gümüş madalyonlarla bezeli göz alıcı Kafkas kemerine takılı Kafkas kaması ışıkta parıltılar saçıyordu. Kuzu derisinden altın işlemeli bir şapka giymişti. Küçük siyah toplar gibi aşağı yukarı oynayan çekik gözlerinde zalim ve karamsar bir ifade vardı. Çiçekbozuğu yüzündeki bakımlı, siyah bıyığı öfkeyle titriyordu.

"'Hayır, Yahudi değil,' dedi asker.

"Albay karşıma dikilip gözlerimin içine baktı. 'Yahudi değilsin,' diye söze başladı Ukraynaca ve Rusça karışımı bozuk bir aksanla, 'ama bir Yahudiden daha iyi biri olmadığın da ortada. Çarpışma biter bitmez askeri mahkemeye çıkaracağım seni, ihanet suçundan kurşuna dizileceksin.' Sonra askere dönüp, 'Gözünü üstünden ayırma,' dedi, 'bir de at bul, doktor için.'

"Tek söz edemeden orada öylece kalakaldım. Tahmin edeceğiniz gibi damarlarımdaki kanın donduğunu hissettim. Sonra her şey kötü bir düşteymişim gibi tekrar başladı. Öteki köşeden, 'Acıyın bana efendim,' diye bir ses geldi. Dikkatle bakınca yırtık bir asker paltosuyla titreyen bir sakal gördüm. Askerler başına üşüştü adamın.

"'Bir kaçak ha!' diye havladı o tanıdık ses. 'Seni alçak, pis herif!'

"Albayın dudakları seğiriyordu. Parlak tabancasını kılıfından çıkarıp kabzasıyla zavallı adamın yüzüne vurdu. Adam yana yıkıldı, kanlar içinde boğulur gibi dizleri üstüne çöktü, gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Ayaz kesmiş havasıyla beyaz örtülü kent ar-

kamızda kalmıştı. Birinci Süvari Alayı gizemli Dinyeper'in sakin, karanlık sularının yanında uzanan ağaçlıklı yolda uzun bir sıra halinde ilerliyordu. Yürüyüş kolunun arkasından iki tekerlekli yük arabasının kesintili gıcırtı sesleri geliyordu. Kırağı kaplı sivri başlıkların yanlarından yükselen mızraklar askerlerin hareketlerine koşut aşağı yukarı gidip geliyordu. Buz gibi bir eyere oturmuş; çizmelerimin içinde zonklayan ayak parmaklarımı oynatıyordum arada bir. Kırağı tutmuş bir keçe parçasına dönen başlığımdaki bir aralıktan nefes alıyordum. Eyere bağlı olan bavulum sol kalçama vurup duruyordu. Gözetiminde olduğum asker gölge gibi peşimdeydi. Yalnızca ayaklarımda değil, içimde de hissediyordum acı soğuğu. Arada bir başımı kaldırıp gökteki parlak yıldızlara bakıyordum. Karargâhtaki kaçağın çığlıkları katılaşıp havada kalan bir ses gibi gitmiyordu kulaklarımdan. Albay Leşçenko, kaçağı tüfek harbisiyle kamçılamaları için emir vermiş, onlar da yerine getirmişti bu emri.

"Uzaklardaki karanlıktan hiç ses gelmiyordu. Dehşete kapılmıştım; acaba Bolşevikler yenilgiye mi uğramıştı? Geleceğim umutsuzdu.

Slobodka'ya gidiyorduk, orada durup Dinyeper üstündeki köprüyü gözetim altında tutacaktık. Çarpışma sona erdiğinde ve artık işine yaramadığımda Albay Leşçenko beni askeri mahkemeye çıkaracaktı. Bunu düşününce yine dehşete kapıldım. Özlem içinde yıldızlara çevirdim kederli bakışlarımı. Bu kargaşada görev çağrısı alıp da iki saat içinde ona uygun hareket etmeyen biri hakkında verilecek mahkeme kararını kestirmek güç değildi. Bir tıp adamı için korkunç bir son bekliyordu beni.

"İki saat sonra her şey bir çiçek dürbününün görüntüleri gibi değişiverdi. Önümde uzanan o karanlık yol gözden yitmiş, onun yerine beyaz badanalı bir oda gelmişti. Üstünde bir lamba, kocaman bir ekmek somunu ve tıbbi gereçler duran tahta bir masanın başında oturuyordum. Küçük demir sobada oynaşan alevler içimi ısıtmış, ayaklarımın soğuk katılığını yumuşatmıştı. Görevim yaralı süvarileri tedavi etmekti. Gelenlerin çoğu soğuk vurgunundan şikâyetçiydi. Çizmelerini ve ayaklarına doladıkları çaputları çıkarıp sobanın yanına çöküyorlardı. Oda ekşi ter, ucuz tütün ve tentürdiyot kokuyordu. Başımdaki muhafız

bazen gidiyor ve yalnız bırakıyordu beni. Kaçmak, aklımda hep kaçmak vardı, bunun için arada bir kapıyı aralayıp dışarı bakıyordum. Dibine akan bir mumun aydınlattığı merdiven ile asker ve tüfek gölgeleriydi gördüklerim. Bulunduğum yer asker kaynıyordu; kaçmak çok güçtü. Birlik binasının tam ortasındaydım. Kapıyı kapatarak geri dönüp bitkin durumda yerime oturmaktan ve bu arada etrafı dinlemekten başka yapacak bir şey gelmiyordu elimden. Alt kattaki odadan her beş dakikada bir çığlık sesleri geliyordu. Neler olduğu belliydi. Tüfek harbisi kullanarak birilerini dövüyorlardı yine. Çığlıklar bazen aslan kükremesi gibi çıkıyor bazen de sanki birisi yakın bir dostuyla içten sohbet ediyormuş gibi hafif, şikâyet eden yalvarmalara dönüşüyordu, ya da bana öyle geliyordu derinden. Bazen de sesler bıçakla kesilmiş gibi duruveriyordu.

"Petlyura'nın adamlarından biri vardı önümde. Soğuktan titreyerek ellerini sobaya, bir ayağını da tabureye uzatmış duruyor, ben de soğuk vurgunuyla morarmış, neredeyse çürümeye yüz tutmuş ayak başparmağına merhem sürüyordum.

"'Ne yapıyorsunuz aşağıdakilere?' diye sor-

dum ona.

"'Slobodka'da bir grup direnişçi yakaladık,' diye yanıtladı. 'Yahudiler ve komünistler var, Albay sorguya çekiyor onları.'

"Hiç ses çıkarmadım. Asker odadan çıkınca kulaklarımı örtecek biçimde bir kaşkol doladım yüzüme; aşağıdan gelen sesler ölgünleşti. Çeyrek saat kadar öylece oturdum. Altın işlemeli kürk şapkanın altındaki çiçekbozuğu surat bir karabasan gibi gözlerimin önündeydi. Birden muhafızımın sesiyle ürperip kendime geldim. 'Albay seni görmek istiyor.'

"Ayağa kalktım, muhafızın şaşkın bakışları arasında kaşkolu yüzümden çekip aldım, askerin peşine takıldım. Merdivenden alt kata indik. Yine beyaz badanalı bir odaydı girdiğim. Albay Leşçenko beline kadar soyunmuş bir halde bir taburede oturuyordu, yanında bir lamba vardı. Göğsüne bastırdığı elinde kanlı bir sargı bezi tutuyordu. Köylü askerlerden biri çaresiz bir tavırla karşısında duruyor, mahmuzlarını şakırdatarak bir sağ bir sol bacağının üstünde dikiliyordu.

"'Domuz oğlu domuz,' diye tısladı Albay. Sonra bana dönüp, 'Haydi, yaramı sar doktor,' askere

de, 'Sen çık delikanlı,' dedi. Bina sessizdi. Birden pencere camları sarsıldı. Top ateşi diye düşündüm içimden gelen bir ürpertiyle.

"'Nasıl oldu bu yara?' diye sordum.

"'Çakıyla,' dedi suratını asarak.

"'Kim yaptı?'

"'Seni ilgilendirmez,' diye sertçe karşılık verdi. 'Doktor bey, sen kendi derdine yan.' Nispet yapar gibi haince bir tavır takınmıştı.

"O anda durumu anlamıştım; çektiği işkenceye daha fazla dayanamayan bir tutuklu, Albay'ın üstüne atılıp yaralamıştı onu. Başka bir şey gelmiyordu aklıma.

"Adamın siyah kıllı göğsüne doğru eğilerek, 'Şu bezi çekin oradan,' dedim. Ama daha, kanlı bezi çekmesine fırsat kalmadan sert ayak sesleri geldi kapıdan; itiş kakış gürültüleri içinde bir ses, 'Hey dur, nereye gittiğini sanıyorsun,' diye gürledi.

"Kapı itilerek açıldı ve üstü başı perişan bir kadın daldı içeri. Kasılmış yüzünde öyle bir ifade vardı ki kadın gülümsüyor gibi geldi bana. İnsanın çektiği derin acının çok garip biçimlerde açığa çıkabildiğini çok sonraları öğrenebildim ancak.

"Bir el uzanıp başörtüsünden kadını tutmak için uzandı, ama kadın silkinip kurtardı kendini.

"'Bırakın,' diye emir verdi Albay, 'geri çekilin.'

"Kadın gözlerini yarı çıplak Albay'a dikip kuru ve ağlamaksız bir sesle, 'Kocamı niçin vurdun?' diye sordu.

"'Vurulması gerekiyordu da ondan, nedeni bu,' diye yanıtladı Albay, Ukrayna aksanıyla. Bir yandan yarasının acısıyla yüzünü buruşturuyordu. Parmaklarının altındaki bez topağı giderek kızıllaşıyordu.

"Kadının yüzünde öyle bir gülümseme belirdi ki gözlerine bakmaktan alamadım kendimi. Hiç böyle bir çift göz görmemiştim. Kadın birden bana dönüp, 'Sen de doktor olacaksın!' dedi. Parmağıyla kolumdaki Kızılhaç bandını dürtükleyerek, 'Ulu Tanrım,' diye devam etti alev alev yanan gözleriyle, 'sen ne alçak bir adamsın... Üniversitede okumuşsun, sonra gelip bunun gibi cani bir domuzu tedavi ediyor, güzelce yarasını sarıyorsun! Bu adam yüzlerine vura vura insanları çıldırtıyor, sen gelmiş yarasını sarıyorsun!'

"Gözlerimin önündeki her şey bulanıklaştı, çok kötü hissettim kendimi; bir doktor olarak ta-

lihsiz meslek hayatımdaki en korkunç dönemin başladığının bilincindeydim.

"'Bana mı diyorsun?' dedim titreyerek. 'Biliyor musun ki...'

"Ama kadın dinlemedi beni. Döndü ve Albay'ın yüzüne tükürdü. Albay yerinden fırlayıp, 'Muhafızlar!' diye bağırdı.

"Askerler içeri doluştu. Albay emir verdi onlara: 'Şu kadına yirmi beş kez vurun tüfek harbisiyle.'

"Askerler kollarından tutup sürüklerken hiç sesi çıkmadı kadının. Albay kapıyı kapatıp sürgüsünü çekti. Sonra tabureye çöküp kanlı bez topağını yere attı. Küçük bir yaradan kan sızıyordu. Bıyığının sağ tarafına yapışmış tükürüğü eliyle sildi.

"Birden tanımadığım bir ses çıktı ağzımdan: 'Bu kadına işkence mi yapılacak yani?'

"'Ne?' diye havladı Albay. Gözleri öfkeyle parlıyor, nefretle bakıyordu bana. 'Nasıl bir doktor olduğun şimdi belli oldu işte!'

"Kurşunlardan birini adamın ağzına sıkmış olmalıyım, çünkü ağzından kanlar boşanırken taburede sağa sola sallandığını anımsıyorum.

Ardından göğsünden ve karnından da kanlar akmaya başladı. Gözleri önce bulutlandı, sonra siyahtan aka döndü. Yere yığıldı sonunda.

"Tetiği çekerken mermilerin sayısını unutup yedinciyi, yani sonuncu mermiyi de sıkma korkusu içinde olduğumu da anımsıyorum. 'Sonuncu mermiyi kendi sonum için saklamalıyım,' diye düşünmüştüm. Tabancadan çıkan barut kokusu çok güzeldi. Kapı kırılmadan az önce ayaklarımla pencere camlarını kırıp dışarı attım kendimi. Talih yüzüme güldü, boş bir avluya düştüm. İstiflenmiş odun yığınlarının arasından koşup arka sokağa çıktım. İki duvar arasındaki çok dar bir çıkmaza girip saklanmasaydım kesinlikle yakalarlardı beni. Kırık tuğlalardan oluşan bir yığının üstüne çöküp o, mağara gibi boşlukta birkaç saat bekledim. Çevremde dörtnala at koşturan süvarileri duyabiliyordum. Arka sokak Dinyeper'e iniyordu. Beni aramak için nehir kıyısında uzun süre dolaştılar. Saklandığım yerden, bir çatlağın arasından parlak bir yıldız görüyordum. Merih olduğunu düşünmüştüm. Ona bakıp beklerken yıldızın patladığını sandım; kente düşen ilk top mermisi patlamış, yıldızın parlaklığını silmişti. Kısa sürede

top gümbürtüleri sardı geceyi. Ben tuğladan bozma barınağımda çıt çıkarmadan bekliyor, bir yandan yarıda bıraktığım terfi çalışmasını, öte yandan o zavallı kadının darbeler altında can verip vermediğini düşünüyordum.

"Ortalık sessizleştiğinde gün yeni ağarmaya başlamıştı. Saklandığım deliğin rahatsızlığına daha fazla dayanamayıp çıktım oradan. Ayaklarım soğuktan morarmıştı. Slobodka ölü gibiydi, çıt çıkmıyordu ortalıkta. Yıldızlar sönükleşmişti. Kaçtığım binaya baktım; ne Albay Leşçenko'dan ne de süvari alayından bir iz vardı, sanki onlar hiç var olmamıştı. Eşelenmiş karlar üstünde at dışkıları vardı yalnızca.

"Kiev'e dönüş yolunda tek başıma yürüdüm. Kente vardığımda gün ışımıştı. Görünümü tanıdık gelmeyen devriyeler karşıladı beni. Kulaklıkları olan garip şapkalar vardı başlarında. Durdurup kimliğimi sordular.

"'Adım Yaşvin,' dedim, 'doktorum, Petlyura'nın adamlarından kaçıyorum. Nerede onlar?'

"'Geceleyin kaçtılar. Kiev'de devrim komitesi kuruldu.'

"Devriyelerden biri dikkatle bana bakıyordu,

sonra sevecen bir tavırla omuz silkip, 'Evine gidebilirsin doktor,' dedi.

"Ben de öyle yaptım."

Sözünü bitirince Yaşvin'e sordum: "Adam öldü mü? Öldürdün mü, yoksa yalnızca yaraladın mı?"

Yaşvin dudaklarındaki o garip gülümsemeyle yanıtladı: "Merak etme, öldürdüm onu. Cerrahlık deneyimime güven."

BULGAKOV
BİR KÖY DOKTORUNUN PORTRESİ

Haluk Erdemol

Dünya edebiyatında yaşamının en verimli dönemini yazar olarak geçirmeyi yeğleyen doktorlar arasında en tanınmışları başta Anton Çehov olmak üzere Somerset Maugham ve A.J. Cronin'dir. Rus yazarı Bulgakov'u da gönül rahatlığıyla bu adlar arasında sayabiliriz.

Mihail Afanasyeviç Bulgakov (1891-1940) Kiev'de doğdu. Babası Kiev İlahiyat Akademisi'nde profesördü. Bulgakov 1916'da Kiev Üniversitesi'nden tıp doktoru unvanıyla mezun oldu. Devrim öncesi yaşanan seferberlik nedeniyle taşra hastanelerindeki sağlık görevlisi sıkıntısını gidermek amacıyla yeni mezun doktorlar askere alınmak yerine ülkenin ücra köşelerinde bulunan sağlık ocaklarına tayin ediliyordu. Devrim öncesinin Rusyası'nda sağlık hizmetleri kırsal yörelerde adına Zemstvo denilen yerel kamu birimleri tarafından yönetiliyordu. Köylerden gelen hastalar bölge kliniklerinde ya da daha ücra yerler-

de yalnızca bir doktor ve iki, üç hemşirenin hizmet verdiği otuz, kırk yataklı küçük hastanelerde tedavi ediliyordu. Bulgakov on sekiz ay boyunca bu hastanelerden birkaçında pratisyen doktor olarak görev yaptı. Yeni mezun bir doktora stajyer olarak verilmesi gereken hastane eğitiminden yoksun bırakıldığından doktorluğun gerektirdiği deneyime dayalı beceriyi, yüzme öğrenmek isteyen birinin derin suya atılması gibi, başına gelen olayların çıplak ve bazen ürkütücü gerçeğiyle yüzleşerek edindi. Yazar bu döneme ilişkin anılarını öyküleştirerek aralarında bir tıp dergisinin de bulunduğu bazı dergilere gönderdi. 1925-1927 yıllarında yayımlanan bu öyküleri Genç Bir Doktorun Notları başlığı altında kitaplaştırmayı düşündüyse de bunu gerçekleştiremedi. Bu kitaptaki üç öykü yıllar sonra dergi arşivlerinde bulunup İngilizceye çevirilen bazı öyküleri arasından seçildi.

Bulgakov 1920'de doktorluğu tamamen bırakarak yazarlığa verdi kendini. Devrimin ilk yıllarında ve özellikle Stalin döneminde sansür nedeniyle çok sıkıntı çekti. Ürün veriyor, ama yayımlatamıyordu. (Birkaç öykü dışında Stalin'in ölümüne dek hiçbir yapıtı yayımlanmadı.) 1930'da Stalin'e mektup yazarak ülkesinde bir yazar olarak hayatını kazanmasına izin verilmeyecekse göçmen sıfatıyla ülke dışına gitmesine

izin verilmesini istedi. Stalin de ona telefon ederek kendisine Moskova Sanat Tiyatrosu kadrosunda iş verileceğini bildirdi. Böylece Bulgakov ünlü tiyatro adamı Stanislavski ile çalıştı. Büyük bir hevesle oyun yazmaya girişti. Kırk kadar oyun yazdı, ama 1926'da yazdığı *The Days of the Turbins* (Türbinlerin Günü) adlı oyunu dışında hiçbiri sahnelenmedi. Türbinlerin Günü halk tarafından sevilmişti, ama sansür ve rejim yanlısı eleştirmenler birkaç gösteri sonrasında oyunun sahneden kaldırılmasını başardılar.

Bulgakov doktorluk anıları dışındaki yapıtlarında kullandığı sanatsal özgürlüğe özlem ve otoriteye direnç izlekleri nedeniyle sürekli sansür korkusu altında olduğundan satirik, fantastik ve gerçeküstücü bir anlatım ve tipleme yöntemini benimsemiştir. Önemli yapıtları arasında ilk romanı olan *The White Guard* (Beyaz Muhafız, Türbinlerin Günü adıyla oyunlaştırıldı ve 1926'da sahnelendi), *Black Snow: A Theatrical Novel* (Siyah Kar) ve Türkçeye de çevrilen *The Master and Margarita* (*Usta ile Margarita*), *Heart of A Dog* (*Köpek Kalbi*), *Life of Mr. de Molière* (*Molière Efendi*) ve tiyatroculuk günlerini anlattığı *A Dead Man's Memoir* (*Bir Ölünün Defteri*) sayılabilir.

Mihail A. Bulgakov (1891-1940)
Ukrayna'nın Kiev kentinde doğdu. Tıp okudu, 1920'de doktorluğu bırakarak kendini yazmaya verdi. Mizah yeteneği ve keskin yergileriyle tanınmaya başlayan Bulgakov'un Sovyet yaşam biçimine yönelttiği sert eleştiriler giderek dikkat çekti. Satirik ve fantastik öğeler kullanarak yazdığı öykü, roman ve oyunlardaki sanatsal özgürlüğe özlem ve otoriteye direnç izlekleri nedeniyle sürekli sansüre uğradı. Stalin'in ölümüyle Sovyet edebiyatında başlayan sınırlı yumuşama ortamı, yapıtlarına oldukça geç yansıdı. Yazdıkları 1962'den sonra yayımlanmaya başladı.